

”Rauhallisesti se on otettava”

Yliopistojen kevät on ollut poikkeuksellisen raskas. Useissa yliopistoissa on vähennetty varsinkin hallintotyöntekijöitä, joista monet käytännössä ovat myös tieteentekijöitä ja kollegoita. Helsingin yliopistossa myös tutkimus- ja opetushenkilökunta sai sinnitellä epävarmuudessa suurimman osan kevätlukukautta.

Muutos- ja tulosvaatimuksia riittää tämän jälkeenkin. Tutkijoilta ja opettajilta halutaan tuottoisia ja tuotteistettavia tuloksia alta aikayksikön. Tuloksia yritetään mitata esimerkiksi laskemalla julkaisumääriä tai sitä, miten paljon tiettyihin artikkeleihin viitataan.

Huhtikuussa julkaisuutta saivat tulokset, joiden mukaan historian tutkijat eivät julkaise tarpeeksi eikä heidän julkaisuihinsa viitata. Professori Maria Lähteenmäki ja VTT Johanna Rainio-Niemi käsittelevät mittaamisen tapoja edempänä, mutta yksinomaan *Historiallisen Aikakauskirjan* viitteitä seuraamalla käynee selväksi, että historian tutkijat sekä julkaisevat että viittaavat toisiinsa minkä ehtivät. Historia-alalla on myös tapana julkaista tärkeitä tuloksia esimerkiksi suomenkielisinä kirjoina. Niitä kaikki tulosmittarit eivät noteeraa, mutta parhaassa tapauksessa ne tavoittavat yhtä aikaa niin tieteellisen kuin laajemmankin yleisön.

Vastalauseena pikatesteille ja muillekin tiedepolitiikan äkkiratkaisuille tekee usein mieli lainata vänrikki Koskelan luonnehdintaa sodankäynnistä: ”Ei siinä oikeastansa muuta ole, mutta rauhallisesti se on otettava.” En kaipaa tarpeetonta hidastelua, mutta vauhti ja keinot pitää harkita ja valita tavoitteen mukaan.

Kevään murheellisten uutisten vastapainoksi on ollut rohkaisevaa, että eri yhteyksissä on myös puolustettu pitkäjänteistä, rauhallista työtä tieteen omista lähtökohdista. Pikavoittojen sijasta

on mietitty sitä, miten tiede voisi aidosti toteuttaa yliopistolain ensimmäisen luvun toista pykälää: ”[...] edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa”.

On luontevaa, että Professoriliiton ja Tieteentekijöiden liiton kevätseminaarissa painotettiin työrauhan arvoa, tutkimuksen monialaisuutta sekä kansallisten kielten arvoa tieteen kielinä. Kansainvälisessä keskustelussa huomiota on puolestaan herättänyt Maggie Bergin ja Barbara Seeberin uusi teos *The Slow Professor*. Berg ja Seeber etsivät keinoja, joilla voidaan välttää kiireisen suorittamisen sudenkuopat ja vahvistaa akateemisen työn luovia, kannustavia piirteitä.

Kevätpuolella Tampereen yliopiston tutkija Oili-Helena Ylijoki puolestaan muistutti (*LSE Impact Blog*, 23.3.2016), että vaikka tutkimustyö on monella tavalla ”hankkeistettu” määräaikaikaisiksi, mitattaviksi projekteiksi, tieteelliset oivallukset vaativat myös vaikeammin hallittavaa tai mitattavaa prosessointia, prosessi-aikaa.

Maltin puolesta puhuttiin myös Oslossa, missä järjestettiin ensimmäinen pohjoismainen digitaalisen humanismin konferenssi. Monet puheenvuorot esittelivät innostavia uusia näkymiä ja sovelluksia. Saagojen tapahtumia oli sijoiteltu kartalle, ja digitaalisista aineistoista voitiin louhia esiin uudenlaista tietoa. Esitelmöitsijät muistuttivat silti, että laadukkaat sähköiset aineistot eivät synny käden käänteessä.

Poliittisissa puheissa toistuu toive, että digitaaliset ratkaisut tuovat lähes automaattisesti säästöjä, tuloksia ja tehokkuutta. Ne, jotka muistavat niinkin kaukaisen ajan kuin 2000-luvun alun ja silloiset virtuaaliyliopistohankkeet, voivat kokea keskivoimakkaita *déjà-vu*-tuntoja.

Toki digitoitua lähteitä tai sähköiset julkaisut nopeuttavat monia tiedonhaun ja tutkimuksen vaiheita. Sähköisen väitöskirjan tuloksia on hienoa päästä tuoreeltaan katsomaan. Mikrofilmien kelailua tuskin kaipaakaan, jos samat aineistot saavutettavina ja kauniisti indeksoituina. Ajan ja paikan rajoitukset on helpompi ylittää.

Sitä tärkeämpää on, että sähköisten aineistojen käyttö on mietitty ja toteutettu pitkäjänteisesti. Olen viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana nähnyt monia onnistuneita historian digihankkeita. Monet hankkeet ovat kuitenkin jääneet myös kesken, rappeutuneet tai hävinneet palvelinuudistuksissa jäljettämiin. Tuntui vapautavalta, kun Oslon-konferenssin loppupanelisti muistutti, että digitalisointi on tärkeää – mutta myös kallista ja aikaa vievää. Kyseessä on kaikkea muuta kuin säästö- tai tehokkuusautomaatti.

”Rauhallisesti se on otettava”. Pitkäjänteinen tutkimustyö sai puoltavan sanan myös, kun uutta teosta *Historian käyttö ja väärinkäyttö* käsiteltiin julkistamistilaisuuden paneelikeskustelussa. Monet teoksen kirjoittajat korostivat sitä, että konfliktitilanteissa on jo kovin kiire haalia tietoa päätöksenteon tueksi. Asiantuntemusta täytyy kartuttaa pitkäjänteisesti, eikä tiedoista voi poimia vain itselle mieluisia tulkintoja.

Olisi yltiöoptimistista väittää, että yllä kuvatut puheenvuorot kuvastaisivat suurta käännettä, joka voisi täysin pyyhkäästä pois kriisien ja kiireisyyden retoriikan. Näen kuitenkin rohkaisevia esimerkkejä siitä, että on muitakin toimintavaihtoehtoja kuin paikalleen jämähtäminen tai paniikinomainen hätiköinti. On tärkeää, että historian tutkijat ja ystävät ovat itse mahdollisimman aloitteellisia, kun tiedettä ja tutkimusta arvioidaan.

Turhan hermoileminen ei edusta mitään, mutta myös kiirus on pidettävä ajallansa, jos äkkinaisiä käännteitä tulee. Tällainen äkkikäänne tuli *Historiallisen Aikakauskirjan* kohdalle vapun tienoilla, kun pitkäaikainen yhteistyö Vammalan kirjapainon kanssa päättyi. *Historiallisen Aikakauskirjan* puolesta olen pahoillani, että painotalo joutui sulkemaan ovensa, mutta haluan samal-

la kiittää Vammalan väkeä ja erityisesti Raisa Mantilaa taitavasta ja asiantuntevasta tahtotyöstä. HAikin taustajoukkoja ja uusia yhteistyökumppaneita kiitän siitä, että aikakauskirja sitenkin saadaan painoon ajallaan.

Jotkut asiat myös etenevät nopeammin kuin uskaltaa toivoakaan. Toimitus päätti alkuvuodesta, että se ottaa vähitellen käyttöön *Open Journals System* -alustan, jonne kirjoittajat voivat jättää artikkelitarjouksensa. Alusta on kokeiluissa osoittautunut niin toimivaksi, että se on otettu käyttöön ennakoitua nopeammin. Kirjoittajat voivat siis jättää artikkelitarjouksensa osoitteessa <http://ojs.tsv.fi/index.php/haik>. Toki edelleen voi ottaa yhteyttä myös sähköpostilla.

Myös HAikin ulkoasussa on jo päädytty yhteen muutokseen. Paperi- ja digiratkaisujen kokonaisuutta mietitään vielä ajan kanssa, mutta yksi käytännönläheinen lukijapalaute on toistunut ylitse muiden, niin että tuntui tärkeältä ottaa se huomioon heti: Aiemmat kolmipalstaiset juttutyypit on tästä numerosta alkaen taitettu kahteen palstaan.

Julkaisualustoja ja ulkoasua tärkeämpi on tietenkin itse sisältö, jonka hyväksi sekä toimittajat että kirjoittajat ovat tehneet parhaansa. Tämän numeron tutkimusartikkelit käsittelevät esineiden ja aineellisuuden historiaa monesta eri näkökulmasta. Ne käsittelevät muun muassa keskiaikaisten ihmisten kokemuksia, sairaalan esineitä ja muistoja, ompelupöydän merkitystä sekä museotyötä äärimmäisinä pula-aikoina. Teoreettisemmat artikkelit taas käyttävät rykelmien ja sotkuisuuden käsitteitä, jotka jo sanoina yhdistävät arjen kouriintuntuvia tunnelmia tieteelliseen keskusteluun. Katsauksissa ja puheenvuoroissa puolestaan valotetaan erityisesti historian julkaisemista sekä historiallisen tiedon käyttöä ja merkitystä.

Toivotan sopivan rauhallisia lukuhetkiä!

ANU LAHTINEN
anulah@utu.fi
anu.z.lahtinen@helsinki.fi